

BURSA'DA ABDULLAH MÜNZEVÎ DERGÂHI VAKFİYESİ

*Hasan Basri ÖCALAN**

ÖZET

Tarih araştırmalarında arşiv kayıtları birinci kaynak olarak önemlidir. Söz konusu arşiv kayıtlarından bir kısmı da vakfiyelerdir. Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile diğer kütüphane ve müzelerde yer alan binlerce vakfiye arasında birçok dergâh vakfiyesi de bulunmaktadır. Bunların gün yüzüne çıkarılması ve yayınlanması özellikle Osmanlı tasavvuf tarihinin aydınlatılması açısından son derece önemlidir. Abdullah Münzevî tarafından XVIII. yüzyılda Bursa'da kurulan Münzevî Dergâhi'nin vakfiyesi, düzenlendiği dönemin tarihi açısından önemli bir belge niteliğindedir. Bu yazıda dergâhın tarihçesi ve vakfiyesi değerlendirilmiş ve vakfiyenin metni sunulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Osmanlı, Bursa, tasavvuf, vakfiye.

ABSTRACT

The Waqfiyya Of Münzevî Dergâhi in Bursa

The archival registers are very significant as fundamental sources. A part of the archival sources in question are the wakfiyyas. A lot of wakfiyyas belonging to dervish lodges are found among the thousands of wakfiyyas existing in Ankara in The Archive of General Directorate of Wakfs and other libraries and museums.

* Dr. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. habasri@uludag.edu.tr

Clarifying and publishing of these registers are extremely important in terms of especially the history of Ottoman mysticism. The wakfiyya of Münzevî Dergâhı instituted by Abdullah Münzevî in Bursa in the 18th century is of significance in terms of the history of age it was written. In this article, the history of The Münzevî Dergâhı and the wakfiyya is analyzed and the text of the wakfiyya is given.

Key Words: Ottoman, Bursa, Mysticism, Wakfiyya.

Bursa’da Nakşibendiyye’nin önemli dergâhlarından biri de Abdullah Münzevî tarafından o dönemdeki ismiyle Sariabdullah, şimdiki adıyla Hocaalizâde, mahallesinde kurulan Münzevî Abdullah Efendi Dergâhıdır. Dergâhın kurucusu Abdullah Efendi, Karaman’a bağlı Aladağ kazası köylerinden İrhal (Kahdama)’da doğmuştur. Tahsil hayatına Kayseri’de başlayan Abdullah Efendi’nin, Ankara’da medrese eğitimini Salih Efendi’den tamamladıktan sonra bir Nakşibendî şeyhinden icazet aldığı rivayet edilmektedir. Bursa’ya geldikten sonra şimdiki Sönmez İş Merkezi’nin önünde yer alan saat kulesinin yerinde Boyacılar Camii yanında bir ev kiralayarak inziva hayatı yaşamaya başlamış, bundan dolayı da “Münzevî” olarak meşhur olmuştur¹.

Abdullah Efendi, 1209/1784 tarihinde aynı mahallede, günümüzde Heykel’den Setbaşı’na doğru giderken sağ taraftaki iş hanının yerinde bulunan arsanın üzerine bir cami ile on altı oda, mutfak ve şadırvandan oluşan bir zâviye yaptırmıştır². Bursa ile ilgili bazı kaynaklarda dergâhın, Abdullah Münzevî’ye derin bir muhabbet besleyen eski sadrazamlardan İzzet Mehmed Paşa tarafından adı geçen şeyh efendi için yaptırıldığı da geçmektedir³. Bahçe duvarının etrafı telle çevirili olduğu için halk arasında “Telli Tekke” diye meşhur olan dergâhın⁴ vakfiye şartlarına göre kendisi hayatta oldukça dergâhın şeyhi olarak görev yapacaktır. Ancak Abdullah Efendi dergâhın kuruluşundan kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

¹ Gazzizade Abdullatif Efendi, *Ravzâtu’l-Muflihûn*, Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan Bölümü no: 1041, 11b; Mehmed Şemseddin *Yâdigâr-ı Şemsî Bursa Dergâhları*, haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, Uludağ Yayınları Bursa 1997, s. 525; Demir, Şule, *Abdullah Münzevî ve Ulucami Kütüphanesi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi); Bursa 1999, 6, Tek, Abdurrezzak, “Tekkeler Kapatılmadan Önce Nakşîliğin Bursa’daki Tarihi Süreci”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:16, Sayı:1 (2007), s. 227.

² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Defter: 629*, sayfa: 261-63, sıra no: 241.

³ Gazzizade Abdullatif Efendi, *Hulasâtü’l-Vefeyât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Ef. Bölümü, no: 2257, 61b; Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî Bursa Dergâhları*, s. 526.

⁴ Kepecioğlu, Kâmil. *Bursa Kütüğü*, Hazırlayanlar: Hüseyin Algül-Osman Çetin-Mefail Hızlı- Mustafa Kara-M. Asım Yediyıldız, Bursa Kültür A.Ş. Bursa 2009, c. III, s. 256.

Münzevî Abdullah Efendi'nin bu dergâhtan başka Bursa Ulu Cami için kurduğu kütüphane ve vakfiyesi de oldukça önemlidir. Abdullah Efendi, 1201/1786 tarihinde kurduğu kütüphaneye kendi kitaplarını bağışladığı gibi, dönemin müderrislerinden ve Yenişehir'de ilimle meşgul olan ve muhabbet duyduğu Hoca Osman Efendi'nin kitaplarını da alarak vakfetmiştir⁵. Kütüphanenin kuruluşu, vakfedilen kitapların listesi ve işleyişini *Bursa Şer'îye Sicilleri*'nde yer alan vakfiyeden takip etmek mümkündür. 17 Safer 1201 (9 Aralık 1786) tarihli vakfiyenin içeriği kısaca şöyledir:

Ulu Cami'nin hünkâr mahfilinin alt kısmı cami mütevellisinin de izni alınarak kütüphane oluşturmak amacıyla seçilmiştir. Abdullah Münzevî kendi biriktirdiği kitaplarını Allah rızası için buraya vakfettiği gibi, müridlerine de kurduğu kütüphaneye kitap bağışlamaları tavsiyesinde bulunmuştur. Vakfiyedeki ifadeler şöyledir: "... kütübümü niyet-i sâfiye ve taviyyet-i vâfiye ile hasbeten li'llâhi'l-ahad ve talaben li-rıdâti'r-rabbi's-samed vakf ve habs idüb âyât-ı şerâitini ber-vech üzere tertîl ve mücemmilât-ı zevâbıtını ber nehc-i cemîl üzre tafsîl eylemeğe kütüb-i mezkûre Mahrûse-i mezbûrede Câmî-i Kebîr dimekle şehîr ma'bed-i münîrde Hünkâr mahfili tahtında vâki' dolaba bi-izni'l-mütevelli vaz' olunub her hafta eyyâm-ı ta'tîlden mâ a'dâ külle yevm dolab-ı merkûm küşâd ve kütüb-i merkûme maksûre-i merkûmeden taşra çıkmamak şartıyla maksûre-i merkûmede alâ vechi'l-mu'tâd mutâla'a ve istinsâh olunmak için tâliblerine virile..."⁶ Abdullah Münzevî, Bursa'da Ulu Cami'de Hünkâr mahfilinin altında bulunan yere bir kütüphane kurduğunu ve buradaki dolaplara yerleştirilen kitapların, Allah rızası için insanların hizmetine sunduğunu, kitapların kütüphaneden dışarı çıkarılamayacağını, okumak isteyen veya nüshasını kopya etmek isteyenlere kütüphane içinde izin verileceğini adı geçen vakfiyede açıklamıştır.

Söz konusu kütüphanenin kitapları günümüzde Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi Ulu Cami bölümünde yer almaktadır.

Münzevî Şeyh Abdullah Efendi, 1210/1785 tarihinde vefat etmiş ve dergâhının haziresine defnedilmiş, ancak mezarı ve taşı 1970'li yıllarda dergâhın yıktırılması esnasında diğer mezarlarla birlikte Emirsultan mezarlığına nakledilerek, türbenin kuzey tarafında bir paftaya defnedilerek, şebeke içine alınmıştır.

⁵ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî Bursa Dergâhları*, s. 530; Demir, *Abdullah Münzevî ve Ulucami Kütüphanesi*, s. 28-50; *Bursa Şer'îye Sicilleri*, B 352, 88a-106b. Bu sayfalar arasında Abdullah Münzevî'nin vakfettiği kitapların tam listesi yer almaktadır.

⁶ *Bursa Şer'îye Sicilleri*, B 352, 88a; Öcalan, Hasan Basri, "Bursa Ulucami Kütüphanesi" *Bursa'nın Kalbi Ulucami*, Ed. Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Bursa İl Özel İdaresi Yayını, Bursa 2009, s. 123-131.

Vakfiyeye göre dergâhın müderrisi Gölpararlı Osman Efendi, Şeyh Abdullah Efendi'nin yerine şeyh olması şart koşulmuş ise de, daha sonra şeyh olanlar arasında adı geçmemektedir. Şeyh Abdullah Efendi'nin kısa müddet şeylik döneminden sonra sırasıyla Şeyh Abdullah Efendi (1220/1805), Şeyh Ahmed Efendi (1225/1810), Şeyh Hafız Mehmed Emin Efendi (1239/1823), Şeyh Mehmed Sadık Efendi (1262/1846), Şeyh Ahmed Ferid Efendi (1284/1867), Şeyh Mustafa Vahyî Efendi (1344/1925)⁷. Son şeyh, dergâhların kapatılması kanununun çıkarılmasından hemen sonra vefat etmiş ve Emirsultan mezarlığına defnedilmiştir.⁸

1925 tarihinde tekke ve zâviyeler bir kanunla kapatılınca, Münzevî Dergâhı da bir müddet ev olarak kullanılmış, 1973 yılında da yol genişletme çalışmaları sırasında tamamen yıktırılarak bir kısmı yola gitmiş, bir kısmının yerine ise iş merkezi yapılmıştır. Dergâhın haziresi de yukarıda belirtildiği gibi Emirsultan mezarlığına nakledilmiştir.

Vakfiyenin tahlili

Münzevî Şeyh Abdullah Efendi vakfiyesinin sureti, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, 629 numaralı defterin 261. sayfa ve 240. sırasında olup, 27 Muharrem 1209/24 Ağustos 1794 tarihini taşımaktadır. Vakfiye, Bursa kadısı Şeyh Mehmed Efendi ve Rumeli kazaskeri Ahmed Efendi'nin i'lam ve arzı üzerine hazine-i hümayûn küçük evkafına kaydedilmiştir.

Diğer vakfiyelerde olduğu gibi bu vakfiye de besmele, hamdele ve salvale ile başlamış, hayır yapmanın önemini anlatan ayet, hadis ve güzel sözlerle devam etmiştir. Abdullah Efendi'nin kurduğu vakfin onayını Seyyid Mehmed Selim Efendi yapmıştır.

Daha sonra vakfedilen mallar sıralanmıştır. Buna göre Şeyh Abdullah Efendi Sariabdullah mahallesindeki arsasının üzerine bir cami, on altı oda, mutfak, şadırvan ve diğer müştemilatdan oluşan bir zâviye inşa etmiş; yaptırdığı bu zâviye ile birlikte 3750 kuruş da nakit para vakfetmiştir.

Vakfiyeye göre cami bütün insanların beş vakit, Cuma ve bayram namazlarını kılmak için açık olacaktır. Vakfiyede belirtilen odalar ise şu şekilde kullanılacaktır:

⁷ Gazzîzâde Abdüllatif Efendi, *Ravzâtü'l-Müflihûn*, 11b; Mehmed Şemseddin, *Age*, s. 523-540; Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Sır Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 231-232.

⁸ Mehmed Şemseddin Efendi bu durumu eserinde şöyle açıklamaktadır: "...Şeyh-i mümâileyhin vuku'-ı vefatıyla bunları görerek teessüratdan orada kalmıştır. Gerçi mesmû'ı olduysa da görmemek bahtiyarlığına nâil olmuştur." *Yâdigâr-ı Şemsî*, s. 538-39.

1 oda Nakşibendî usûlüne göre Hatm-ı Hâcegân için tevhidhane olarak,

1 oda derslane,

1 oda zâviyenin aşçısına,

1 oda bevvaba,

1 oda sofracıya,

1 oda misafirlere,

1 oda halvethane,

1 oda şeyhe,

1 oda caminin imam ve hatibine,

1 oda müezzin ve kayyımına tahsis edilmiştir.

Şeyh Abdullah Efendi kendi oturduğu evi de vefatından sonra, mutfak olarak kullanılmasını ve burada gerektiği kadar yemek pişirilmesini şart koşarak vakfetmiştir. Vâkıfın şartlardan birisi de dergâhta şeyh olanların, genelde yapılanların aksine, aileleriyle beraber dergâhta oturmamalarıdır.

Vakfiye şartlarına göre, Cuma namazı ile Pazar ve Perşembe günleri İkinci namazından sonra Hatm-i Hâcegân'ı yapılacak, Kur'an'dan bir aşır okunacak ve o cemiyette hazır bulunan cemaate yemek verilecektir.

Bilindiği gibi Rebiülevvel ayı Mevlid ayıdır ve bu ayda genelde Hz. Peygamber (sav) ve diğer büyükler için Mevlid-i Şerif okunur ve okutulur. Abdullah Efendi'nin vakfiyesinde de aynı şeyler görülmektedir. Buna göre, söz konusu ayda Mevlid-i Nebî okutulacak, Muharrem ayında da aşure pişirilerek cemaate ikram edilecektir.

Vakfın mütevelliliği, hayatta oldukça Şeyh Abdullah Efendi'de olacak, O'nun vefatından sonra, dervişlerinden Şeyh Ali Efendi vakfın mütevellisi olacaktır. Dergâhın şeyhlik vazifesi ise, vâkıfın vefatından sonra Müderris Gölpazarlı Osman Efendi'ye, O'nun da vefatından sonra dergâhta icazet almış ehl-i ilim bir kimseye şart koşulmuştur. Yukarıda da değinildiği gibi dergâhın tarihçesini anlatan eserlerde dergâh şeyhleri arasında Osman Efendi'nin adına rastlanılmamıştır.

Vakfın gelirlerini toplamakla görevli olan câbilik görevine dergâhın dervişlerden Hacı İbrahim bin Ali Kâtip ve Hacı Abdurrahman bin Mehmed getirilmişlerdir.

Vakfiyede dikkat çeken hususlardan birisi, dergâha alınacakların alınması esnasında ve dergâhtan çıkarılmaları gerekenler olursa şeyh ve müderrise tam yetki verilmesidir. Bir başka husus da, imam ve müezzin dışında dergâhta görev yapacak olanların bekâr olmalarının şart koşulmasıdır.

Yukarıda bahsi geçen 3750 kuruş vakıf para çalıştırılarak, elde edilecek gelirden çalışanların ücretleri ve diğer masraflar karşılanacaktır. Vakıf görevlilerinin alacakları ücretler yevmî olarak şöyle kararlaştırılmıştır:

<u>Görevli</u>	<u>Yevmî ücreti</u>
Şeyh	6 akçe
Mütevelli	2 “
Müderris	4 “
Nâzır	1 “
Hatîb	4 “
Câbî	2 “
İmâm	5 “
Müezzin	2 “
Kayyım	3 “
Bevvâb	2 “
Aşçı	3 “
Sofracı	3 “
Kâtib	2 “
Aşır-han	3 “(Cuma günleri)
Buhûr ve Gül-âb dağıtıcısı	2 “(Hatm-ı Hâcegândan sonra)
Suyolcu	1 “

Görevlilerin maaşları dışında dergâhta başka bir takım masrafların olması kaçınılmazdır. Vakfı kuran bunları da düşünerek, yapılması muhtemel masrafları ve harcanacak miktarları da şöyle belirlemiştir:

1-Yılda bir defa Mevlid okunması sırasında buhur ve şeker için yevmî 1 akçe;

2-Muharrem ayında aşure pişirilmesi için yevmî 4 akçe;

3-Cami ve zâviyede kandil yakılması için balmumu ve yağ alınmasına yevmî 9 akçe;

4-Zâviyeye odun ve kömür için yevmî 5 akçe;

5-Cuma, Pazartesi, Mevlid, Regaib, Mirac, Berat ve Bayram gecelerinde zâviyede toplanan cemaate yemek için yevmî 40 akçe;

6-Zâviyenin tamirâtı için yevmî 5 akçe;

7-Söz konusu masraflardan sonra paradan artan olursa akara sarf olunması şart koşulmuştur.

Yukarıdaki giderler dikkate alındığında vakfın günlük 109 akçe giderinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu da yılda yaklaşık 40.000 akçe masraf demektir ki; vakıf muhasebe kayıtlarından hareketle XVIII. yüzyılda dergâhın vakfının iyi bir gelire sahip olduğunu göstermektedir⁹.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür. Osmanlı dönemi tasavvuf ve tarih araştırmalarında vakfiyelerin önemli birer kaynak olduğu kesindir. Bu belgelerden hareketle bir kurumun mimarî durumunu, işleyişini, görevlileri, görevlilerin ortalama maaşlarını, kurumun mahalle için taşıdığı sosyal işlevi, bir dönemin kültürel yapısını incelemek mümkündür. Abdullah Münzevî Dergâhı vakfiyesinden; söz konusu dergâhın Bursa'da hangi mahallede bulunduğunu, dergâh binasının kaç odadan oluştuğunu, burayı kimlerin nasıl idare ettiğini, gelir ve giderlerini tespit etmek mümkündür.

Vakfiye

Vakf-ı Cami'-i Şerif ve Zâviye-i Nakşibendiyye ve nükûd ve hayrât-ı saire-i sahibü'l-hayrât ve'l-hasenât fâhrü'l-meşayihî'l-vâsilîn ve's-sâlihîni'l-kâmilin Eş-Şeyh Es-Seyyid el-Hac Abdullah Efendi ibn Mustafa hazretleri der-mahalle-i Sarı Abdullah der-mahrûse-i Bursa kayd şüd. Müceddeden be-muhasebe-i evkâf-ı küçük ber-müceb-i vakfiye-i ma'mûlün bihâ bâ-arz-ı Eş-Şeyh Mehmed Efendi nâibün bi-mahrûse-i Bursa ve bâ-i'lâm-ı Es-Seyyid Mehmet Efendi şer'iyâtci-i? hazreti Sadr-i Rum en-nâzır ve bâ-fermân-i âli el-vâki' fî 18 Sad [Safer] sene 1209

Eş-Şeyh Mehmed bin Halil bin İbrahim el-müvellâ hilâfeten bi-mahrûse-i Bursa

Hamd-i bî-pâyân ü bî-had ve şükr-i firâvân-ı lâ yuhsâ ve lâ yu'âd ol hâlik-i dû cihan mâlikü'l-mülki ve'l-melekût vâkıf-ı mevâkıfû'l-mümkinât ve mübdî'-i bedâyi'ül-masnûât azze şânühû ve celle sultânühû Hazretlerinin dergâh-ı akdes ve bârigâh-i muallâ ve mukaddeslerine olsun ki âmme-i mevcûdâtı tavr-ı bedî' üzre ibda' ve kâffe-i masnû'âtı tarz-ı menî' üzere îcâd ve ihtirâ' eyledi ve cevâhir-i salavât fâikatü'l-berekât ve zahir-i teslimât rafî'atü'd-derecât ol sultan-ı cumhûr-ı enbiyâ ve unvân-ı menşûr-ı asfiyâ Resûl-i muazzez ve muhterem ve Nebiyy-i mükerrem -sallallâhü Teâlâ aleyhi ve sellem- Hazretlerinin nisâr-ı merkad-i pâk ve îsar-ı Ravza-i itir-nâklerine olsun ki nokta-i vücûd-i pür-cûdları bâ'is-i îcâd ve levh-i kalem ve bâdiy-i tekvîn-i sahâyif-i âlemdir.

⁹ XVIII. Yüzyılda para vakıfları ve sermayelerinin durumu ile ilgili bakınız. Cafer Çiftçi, *Bursa'da Para Vakıflarının Sosyo-Ekonomik İşlevleri*, Gaye Kitabevi, Bursa 2004.

Ol seyyid-i celîlü'l-kadr bir âlî mikdar ülü'l-azmdır ki kâffe-i ümeme zât-ı şerifleri ayn-ı rahmet ve âmme-i ashab-ı himeme ittiba'-ı şeriatı mûcib-i fevz ü saâdetdür. Ve bakiyye-i salâvat ve teslimat evlâd ve âl-i ashâb-ı zevi'l-ihiramlarının merâkîd-ı aliyye ve meşâhid-i celîlelerine ihdâ olunur ki; her biri ke'n-nücûmi's-sevakib -bi-eyyihim iktedeytüm ihdedeytüm¹⁰- mefhumu üzere zâviye-i din-i mübin içre sadr-ı nişin-i safâ-ı rafî'a bir şeyh-i celîlü'l-mikdar ve bir mürşid-i kâmil-i nâmdârlardır - rıdvanüllâhi Teâlâ aleyhim ecma'în ve alâ meni't-teba'ahüm mine'l-ulemâi'l-âlemîn ve li-meşâyihîne'l-kâmilîn.

Emma ba'dü: İşbu kitâb-ı sıhhat-nisabın tahrîrine bâdî ve bu hitâb-ı müşkin-nikâbın tastîrine sebeb-i dâ'î zikri âti vakfin mahallinde tescîl ve tekmîli için savb-ı şerî'at-i ğarradan me'zûnen bi'l-hükm Mevlânâ Burusa müderrislerinden Kâtib Mehmet Selim Efendi ibn İshak Efendi irsal olunup ol dahi mahrûse-i Burusa'da Karışeyh Mahallesinde vâki' *men ahtare'l-uzle fe-azele fehvasınca* küşe-i uzlet ve kâşâne-i kana'atde ikamet birle hemîşekârî tâat-i Hazret-i Bârî'ye masrûf ve leyl ü nehârî irşad ü ibad-i hâlisü'l-fuâde ma'tûf olan sâhibü'l-hayrât fahrü'l-meşâyihî'l-vâsilîn zührü's-salihîne'l-kâmilîn salik-i mesâlikü'l-intibâh ve'l-irşâd ârif-i billâh mürşid-i agâh mazhar-ı eltâf-ı Hazret-i Eş-Şeyh Es-Seyyid el-Hac Abdullah Efendi ibn Mustafa Hazretlerinin izz ü şerefle kıyâm ve irşâd-ı ibâda devam zımnında mesken-i makâmları olan menzile varub zeyl-i sahîfede mestürü'l-esâmi müslimîn huzurunda akd-i meclis-i şer'-i Hazreti Muhammedî ettikte ârif-i sârif-i mûmâ ileyh bu dâr-ı dünyâ bî-sebat ve bî-beka olub, ni'emi zill-ı zâil ve sükkânı dayf-ı râhil olduğunu âlim olmağla bünyân-ı hübb-ı dünyayı esasından kat' ve şecere-i bî-semere-i mâsivâyı aslından kal' idüb Cenâb-ı Rabbü'l-erbâba teveccüh ve ikbâl ve evamir ü nevâhisine kemâl-ı imtisal birle dâima saff-ı ibâdetde kâim ve mihrâb-i tâ'atde dâim olduğundan nihâl-i kadd-i kameti teslîm dü sayide cebhe huşu' ve huzu' ile gamm ve seccâde-i tazarru' ve niyazı eşk-i çeşm-i giryânıyla pür-nem idüb; Cenab-ı Hakkın hizâne-i bahşâyışinden dahil-i yed-i keramet-i bî-vendleri olan sîm ü zehebi ifdâen li-emrillahi Taâlâ bezl ü isrâfdan himâye ve fi sebilillâh infak ve alâ vechillâhi Teâlâ sarfa sa'y ve küşşe bi-niyyeti'l-hâlise şurû' etmeleriyle mûmâileyh Es-Seyyid Eş-Şeyh Abdullah Efendi bin Mustafa ibn Es-Seyyid Mehmed Efendi meclis-i mak'ûd-ı mezkûrda taraf-ı zâhirü'ş-şereflerinden zikr-i âti vakf-ı şeriflerinün husûs-ı tescîl ve tekmîli için savb-ı şerî'at dūş-ı kerâmet me'nûslarına ihâle birle hizmet-i tevliyetlerine istihdâm eyledikleri fahrü's-sâlikîn Hafız Mehmed Efendi ibn Celil mahzarında ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î idüb Cenâb-ı rûzi-yi dehre hâs u âmm

¹⁰ “(Ashabım yıldızlar gibidir), hangisine uyarsanız hidayete erersiniz.....” Hadis-i Şerif.

Hazretlerinin bu hakîr-i pür-taksir olan atıyye-i Rabbâniyesinden hâlâ silk-i mülkümde münselik mahrûse-i mezbûrede Sarı Abdullah mahallesinde vâki' bir taraftan Ziyadzâde Es-Seyyid el-Hac Ali Ağa ve bir taraftan Hatipzâde Es-Seyyid İsmail Efendi menzili ve bir taraftan Hatipzâde Es-Seyyid Osman Ağa ve bazen Es-Seyyid Ömerzâde Es-Seyyid el-Hac Halil Efendi menzilleri ve taraf-ı râbi'i tarîk-i âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzilimin arsa-i memlûkesinde müceddeden binâ ve inşâ eylediğim Cami-i Şerif ve onaltı bâb oda ve matbah ve şadırvan ve müştamilât-ı sâireyi muhtevî bir kıt'a Nakşibendiyye Zâviyesini ve etyeb-i mal-i enfes-i nakdimden üçbin yedi yüz elli kuruluşumu hasbeten lillâhi Taâlâ ve taleben li-rızâ-i Rabbihi'l-A'lâ vakf ve habs ve şöyle şart eyledim ki;

Cami-i şerif ma'bed-i âmm olub âmme-i ibâda evkât-i hamsede cemaatle edâ-i salatü'l-mefrûze ideler. Zâviye-i mezkûre odalarında biri zikr ü tevhîd-i Hazret-i Bârî'ye mahsus olup eyyâm ü leyâlî-i mua'yyene ve gayr-i mua'yyenede dervişânım vesâir takarrüb-i Hudâ kaseden ibâdullah zikr ü tevhîd ve Hatm-i Hâcegân oluna. Ve biri dahi ta'lîm-i ilm-i şerîf için dershâne ola ve biri dahi zâviye açısına mahsûs ola ve biri dahi bevvâba mahsûs ola ve biri dahi sofracı olanlara mahsûs ola ve biri dahi müsâfirîne mahsûs ola ve biri dahi Halvethâne ola ve biri dahi zâviyemde şeyh olanlara mahsûs ola ve biri dahi inşâ eylediğim Cami-i Şerifimin imam ve hatiblerine mahsûs ola ve biri dahi müezzin ve kayyım olanlara mahsûs ola ve nefsim ta'yîn ve tahsîs eyleyüb hâlâ zâviye-i mezkûrenin derûnunda sâkin olduğum menzil fevtimden sonra matbah olup iktizâ iden et'ime tabh oluna. Ve zâviyemde şeyh olanlar evlâd ü iyâlî ile zâviyemde temekkün itmiyeler ve Cami-i mezkûr mescid-i âmm olub ahâli-i zâviye ve kâffe-i müslimîn derûnunda salâvat-ı hamse ve Cuma ve 'ideyn edâ ideler. Ve ba'de salâti'l-Cuma ve yevm-i Ahad ve Hamîsde ba'de edâi'l-Asr Hatm-i Hâcegân olub ba'de'l-hatm birer aşt-i Kur'an-i Azîm tilâvet oluna.

Ve yevmeyn-i mezkûreynde hatm-i şerîfe hâzır müslimûn it'am oluna ve beher sene şehri Rebiülevvelde zâviye-i mezkûrede kırâat-i Mevlûd-i Nebî oluna ve beher sene Muharremü'l-Haram'da aşûrâ tabh oluna ve meblâğ-ı mezkûr üçbin yediyüz elli kuruş yed-i mütevellî ile beher sene rehn-i kavî ve kefil-i melî ve yahut ikisinden biriyle âlâ vechi'l-helâl istirbâh olunub hâsıla olan mürâbaha zikr-i âti mesârif-i mevkûfeye sarf oluna. Murâbahadan fazla kalan cem' olunub akâra tebdîl oluna.

Ve vakf-ı mezkûruma hayatta oldukça kendim mütevellî ve zaviyemde şeyh olub bi-emrillâhi Teâlâ câm-ı fenayı nûş eylediğimde ehl-i sülûkîmden Derviş Ali mütevellî ola ve merkûm Derviş Ali fevt oldukça evlâdı ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdının tevliyeti idâreye kâdir erşed ve aslahı mütevellî ola. Evlâdı dahi münkariz oldukça zâviyemde şeyh olanlar mütevellî ola. Ve meşihat-ı mezkûreye fevtimden sonra evvelen zâviyemde

müderriş ta'yîn eylediğim Gölpaşarî Osman Efendi Şeyh olub oldahi fevt oldukta zâviyem sükkânından ehl-i ulûmden bir kimesne Şeyh ola. Ve müderriş tayin eylediğim Gölpaşarî Osman Efendi'nin fevtinden sonra yine zâviyem sükkânından tadrîse kâdir bir kimesne müderriş ola. Cami-i Őerifimde ta'yîn eylediğim imam ve müezzin ve kayyım fevt olduklarında mütevellî ve Şeyh olan kimesne re'yiyle münâsib birer kimesne makâmlarına ta'yîn oluna ve ehl-i sülûkımdan El-Hac İbrahım ibn Ali kâtip ve El-Hac Abdurrahman ibn Mehmed câbî ola. Ve meşihat ve tadrîs ve tevliyet tevcihi iktizâ ittikte mütevellî arzıyla bâ-iŐâret-i aliyye teveccüh oluna.

Ve zâviyem dervîŐânının vesâir hücerât mütemekkinlerinin idhal ve ihraçları Şeyh ve müderriş olanların re'yile idhâl ve ihrâç oluna. Ve Őurût eylediğim vech üzere meşihat ve tevliyetden mâ'ada imâm ve müezzin ve kayyım ve kâtip ve câbî cihetlerinin ikisi bir adamda cem' olmaya. Ve imam ve müezzinden gayri ashâb-ı cihât ve sükkân-ı zâviye mücerred olalar. Ve zâviyem müderrişleri vakfıma nâzır olalar ve vakf-ı mezkûrum nezâret-i veliyyü'n-ni'emde âsûde olub beher sene muhâsebesi ru'yet oluna. Ve vakf-ı mezkûrumun tebdîl ve tağyîri Őurûtu merraten ba'de uhrâ hayatta oldukça yedimde ola ve Őurût-ı vakfıma mürâ'ât müte'azzir oldukda vakf-ı mezkûrum mutlaka vakf-ı fukarâ-i müslimîn ola ve senede hâsıl olan nemadan yevmî altı akçe Şeyh olanlara ve iki akçe mütevellî olanlara ve yevmî dört akçe müderriş olanlara ve yevmî bir akçe nâzır olanlara ve yevmî dört akçe hatîb olanlara ve yevmî iki akçe câbîye ve beş akça imâm olanlara ve yevmî iki akçe müezzin olanlara ve yevmî üç akçe kayyım olanlara ve yevmî iki akçe bevâb olanlara ve yevmî üç akçe aşçı olanlara ve yevmî üç akçe sofracıya ve iki akçe kâtime virile. Ve yevmî üçer akçe eyyâm-ı Cuma'da Hatm-i Hacegân ve aşır-hân olanlara ve iki akçe ba'de'l-Hatm buhûr ve gül-âb neŐr ve tevzi' idenlere ve zâviyeme cereyan iden kadimî Kavak ve Őerafeddin Paşa ve Davud Paşa ve Kadızâde sularının râh-âbilerine yevmî birer akçe virile. Ve yevmî dört akçe cem' olunub senede bir kerre Mevlûd-i Nebî kirâat oldukda ehl-i meclise tevzi' olunacak buhûr ve Şeker iŐtirâ oluna. Ve yine yevmî dört akça cem' olunub mâh-ı Muharremü'l-Haram'da tabh-ı âŐûra oluna ve yevmî dokuz akçe dahi cem' olunub Cami-i Şerif ve Zâviyemde îkâd-i kanâdîl oluna ve dokuz akçe dahi cem' olunub iŐti'âl olunacak Őem'-i asel ve revgan-ı Őem' iŐtirâ oluna. Ve yevmî beş akçe zavıyeye hatab ve kömür iŐtirâ oluna. Ve yevmi kırk akçe dahi cem' olunub leyâlî-i Cuma ve İsneyn ve Mevlûd Reğâib ve Mi'râc ve Berât ve İydeyn gicelerinde zâviyemde bulunan fukarâya it'âm oluna.

Ve beş akçe cem' olunub ta'mirât-ı zâviyeye sarf oluna. Ve bâki-yi nemâyi cem' idüb cem' oldukça akâra tebdîl oluna deyu ta'yîn-i Őurût ve tebyîn-i kuyûd idüb zâviye-i mezkûremi fâriğan ani'Ő-Őevâđil ve nakd-i mezkûru câriyen ani'l-vakt ve'l-kavâil yed-i mütevellîye teslîm, ol dahi

tesellüm ve kabz ve tasarruf eyledi didikte gıbbe't-tasdîki'ş-şer'i vâkıf-ı agâh ve âkil-i âmil ve zâhid-i bi-iştibâh kelâmını cânib-i âhara sarf idüb vakf-ı akâr mefhar-i eimme-i kibar İmam-ı Azam ve Hümâm-ı akdem katında sahîh, lâkin ğayr-i lâzım vâkıf menfaat-i vakfı nefsine şart idince İmam-ı Sâlis Muhammed bin Hasan Eş-Şeybânî katında ğayr-i sahîh ve vakf-ı nukûd dahi Eimme-i Selâse-i Buhâriyûn katlarında sahîh olmamağla vakf-ı mezkûrumdan rucû' ve ke'l-evvel zâviye ve nakd-i mezkûru mülkûme istirdâd iderim didikte mütevellî-i dakîka-şinâs cevâba tesaddî idüb hal minvâl-ı muharrer üzeredir lâkin âlim-i Rabbânî İmam Ebu Yusuf El-İmamü's-Sânî mezheb-i hatîrlerinde vâkıf mücerred vekaftü dimekle menafî'-i vakfı nefsine şart dahi eyleye vakf-ı sahîh ve vakf-ı nukûd ve ana müteferri' şürût ve kuyûd dahi İmam Züfer aleyhi'r-rahmetül-Ekberden vakf-ı nukûd ve ana müteferri' kuyûdunun suhhatine rivâyet iden İmam El-Ensârî aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî kavli-i şerîfi müftâ bih olub ve fi zemâninâ kudât-ı İslâm rivâyet-i mezkûre üzre hükme müvellâ olmuşlardır. Binâen aleyh zâviye-i mezkûre ile nakd-i mezkûrun vakfiyetlerinin sıhhatlerine binâen redd ve teslîmden imtinâ' iderim didikte vâkıf-ı müşârünileyh kelâmını semt-i âhare atf idüb vakfeyn-i mezkûreynin sıhhatleri müstelzim ve lâkin sıhhat-i vakf emri mûcib ve mültezim olmayub benim için kel-evvel bâb-ı rucû' meftûhtur didikte mütevellî-i hâzik inân-ı kelâmını cânib-i âhare âtîf ve semt-i cevab-ı bâ-sevâba sârif olub İmam Ebu Yusuf âlim-i Rabbânî El-İmamü's-Sânî mezheb-i hatîrlerinde vâkıf mücerred vekaftü dimekle vakf-ı sahîh ve lâzım ve İmam Muhammed bin Hasan Eş-Şeybânî katında dahi teslîm ile'l-mütevellî ve tescîl-i şer'î ve zikr-i te'bîd ile vakf-ı lâzım olmağla kel-evvel redd ve teslîmden imtinâ' iderim deyu müterâfî'ân ve fasl ü hasme tâlibân olduklarında Mevlânâ-yi mûmâileyh cânib-i vakfı evlâ görüb âlimen bi'l-hilâf beyne'l-eimmeti'l-eslâf ve'l-eşref vakf(eyn)-i mezkûreynin evvelen sıhhatine ve sâniyen lüzûmuna hükm-i sahîh-i şer'î kazâ-i sarîh-i mer'î eylediğini mahallinden ketb ve tahrîr ve me'an meb'ûs ümenâ-i şer'le meclis-i şer'a gelüb alâ vukû'ihî inhâ ve takrîr itmeğın ba'de't-tenfîz mâ hüve'l-vâki' bi't-taleb ketb ve imlâ olundu. Fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn min Muharrem El-Haram sene tis'a ve mieteyn ve elf.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter: 629, sıra no: 241, sayfa: 261.

KAYNAKÇA

- Bursa Şer'îye Sicilleri*, B 352, 88a-106b.
- Çiftçi, Cafer, *Bursa'da Para Vakıflarının Sosyo-Ekonomik İşlevleri*, Gaye Kitabevi, Bursa 2004.
- Demir, Şule, *Abdullah Münzevî ve Ulucami Kütüphanesi*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış yüksek lisans tezi); Bursa 1999.
- Gazzizade Abdullatif Efendi, *Hulasâtü'l-Vefeyât*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Ef. Bölümü, no: 2257.
- Gazzizade Abdullatif Efendi, *Ravzâtu'l-Muflihûn*, Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Orhan Bölümü no: 1041.
- Kara, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, Sır Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Kepecioğlu, Kâmil. *Bursa Kütüğü*, Hazırlayanlar: Hüseyin Algül-Osman Çetin-Mefail Hızlı- Mustafa Kara-M. Asım Yediyıldız, Bursa Kültür A.Ş. Bursa 2009, c. III.
- Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî Bursa Dergâhları*, haz. Mustafa Kara-Kadir Atlansoy, Uludağ Yayınları, Bursa 1997.
- Öcalan, Hasan Basri, "Bursa Ulucami Kütüphanesi" *Bursa'nın Kalbi Ulucami*, Ed. Mustafa Kara-Bilal Kemikli, Bursa İl Özel İdaresi Yayını, Bursa 2009, s. 123-131.
- Tek, Abdurrezzak, "Tekkeler Kapatılmadan Önce Nakşîliğin Bursa'daki Tarihi Süreci", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:16, Sayı:1 (2007).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, *Defter: 629*, sayfa: 261-63, sıra no: 241.